

Elementaire deeltjes

Vertaling
Martin de Haan

Geheel herziene editie

MICHEL

Elementaire
deeltjes
Roman

Uitgeverij
De Arbeiderspers

Amsterdam · Antwerpen

**H
O
U
L
L
E
B
E
C
Q**

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

Eerste druk september 1999
Achtentwintigste druk mei 2011

Copyright © 1998 Flammarion
Copyright Nederlandse vertaling © 1999, 2008 Martin de Haan /
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Copyright nawoord © 2008 Martin de Haan
Oorspronkelijke titel: *Les particules élémentaires*
Oorspronkelijke uitgave: Flammarion, Parijs

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.

Omslag: Studio Ron van Roon
Foto auteur: Philippe Matsas © Flammarion

ISBN 978 90 295 7515 7 / NUR 302

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Proloog

7

Het verloren rijk

13

Vreemde momenten

101

Emotionele oneindigheid

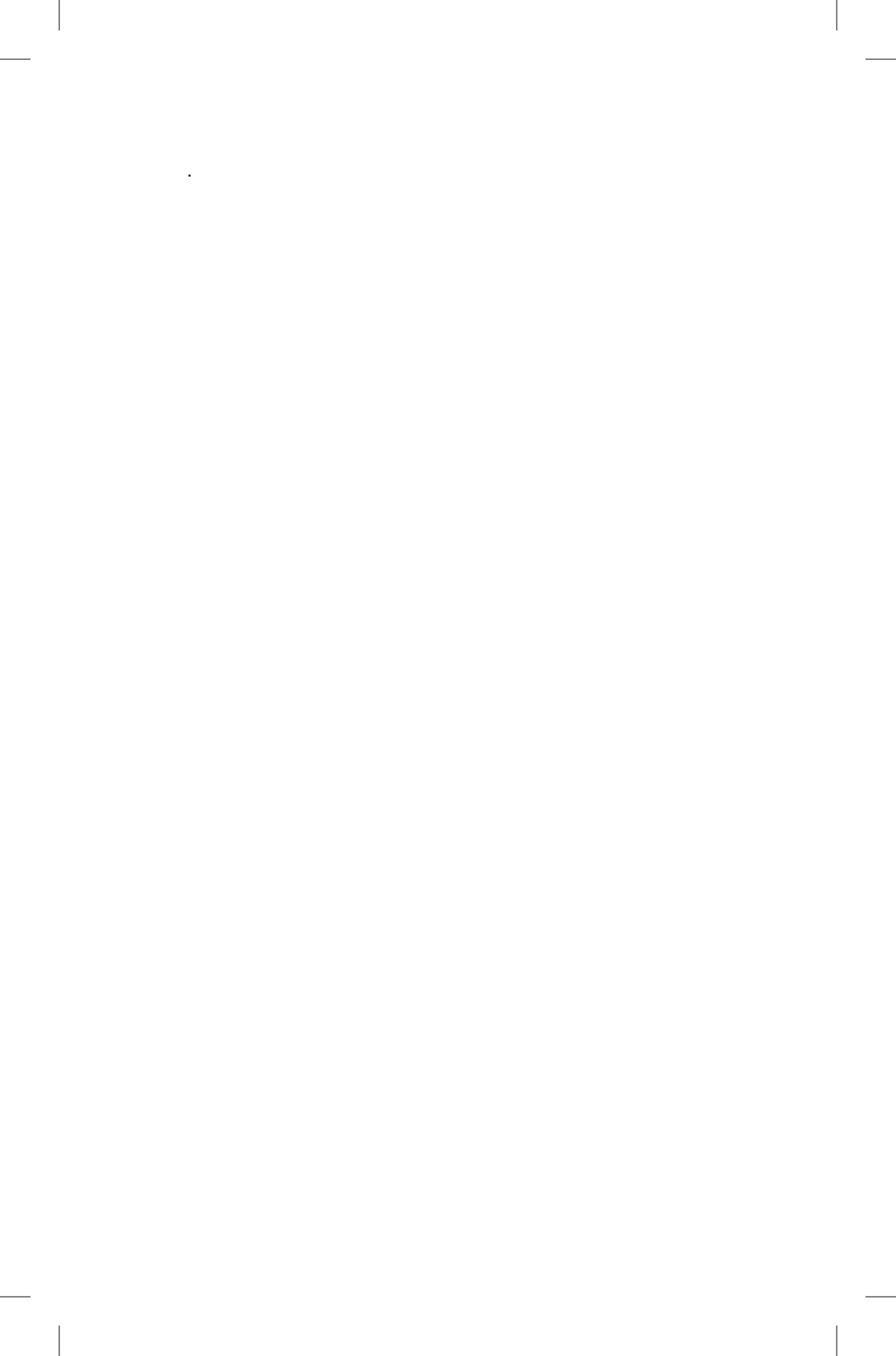
283

Epiloog

327

Nawoord van de vertaler

34^I

Proloog

Dit boek is vóór alles de geschiedenis van een mens, die het grootste gedeelte van zijn leven in West-Europa leefde gedurende de tweede helft van de twintigste eeuw. Hoewel hij over het algemeen alleen was, had hij van tijd tot tijd contact met andere mensen. Hij leefde in ongelukkige, roerige tijden. Het land dat hem had voortgebracht kwam langzaam maar zeker terecht in de economische zone van de middelarme landen; niet zelden dreigde er armoede voor de mensen van zijn generatie, die hun leven bovendien doorbrachten in eenzaamheid en verbittering. Gevoelens van liefde, genegenheid en menselijke verbondenheid bestonden nauwelijks meer; in hun onderlinge relaties gaven zijn tijdgenoten meestal blijk van onverschilligheid, of zelfs van wreedheid.

Op het moment van zijn verdwijning werd Michel Djerzinski unaniem als een zeer vooraanstaand bioloog beschouwd en gold hij als een serieuze kandidaat voor de Nobelprijs; hoe belangrijk hij werkelijk was, zou pas enige jaren later blijken.

In de tijd waarin Djerzinski leefde, werd filosofie meestal gezien als iets wat geen enkel praktisch belang had, laat staan ergens over ging. In werkelijkheid is het wereldbeeld dat op een gegeven ogenblik de meeste aanhangers heeft onder de leden van een samenleving, bepalend voor de economie, de politiek en de zeden en gewoonten.

Metafysische omwentelingen – dat wil zeggen radicale, volledige transformaties van het wereldbeeld dat de grote massa

aanhangt – zijn zeldzaam in de geschiedenis van de mensheid. Als voorbeeld kan de opkomst van het christendom worden genoemd.

Wanneer er een metafysische omwenteling is opgetreden, ontwikkelt die zich zonder weerstand te ontmoeten verder tot in haar uiterste consequenties. Zonder er ook maar de minste aandacht aan te schenken vaagt ze alle economische en politieke systemen, esthetische opvattingen en sociale hiërarchieën weg. Geen enkele menselijke kracht is ertegen opgewassen – geen enkele kracht behalve de opkomst van een nieuwe metafysische omwenteling.

Het is niet zo dat metafysische omwentelingen het speciaal gemunt hebben op verzwakte samenlevingen, die al op hun retour zijn. Toen het christendom opkwam, verkeerden de Romeinen op het toppunt van hun macht: ze waren buitengewoon goed georganiseerd en heersten over de gehele bekende wereld, hun technische en militaire superioriteit was ongeëvenaard; toch hadden ze geen schijn van kans. Toen de moderne wetenschap opkwam, vormde het middeleeuwse christendom een sluitend systeem voor het begrip van mens en wereld; het diende als basis om volkeren te regeren, bracht kennis en meesterwerken voort, besliste over vrede en oorlog en reguleerde de productie en verdeling van rijkdommen; niets van dat alles zou het voor de ondergang behoeden.

Michel Djerzinski was noch de eerste, noch de voornaamste wegbereider van de derde metafysische omwenteling, in veel opzichten de meest radicale, die een nieuw tijdperk in de geschiedenis van de wereld zou inluiden. Maar door bepaalde, zeer bijzondere omstandigheden in zijn leven was hij van die wegbereiders een van de meest scherpzinnigen en vooruitzienden.

*Wij leven nu onder een geheel nieuwe heerschappij,
En de verstrengeling van de omstandigheden omsluit onze lichamen,
Omspoelt onze lichamen,
In een halo van vreugde.
Waarvan muziek de mensen van vroeger soms een voorgevoel kon
geven,
Dat brengen wij in praktijk in ons dagelijks leven.
Wat zij beschouwden als een onbereikbare staat van volkomenheid
Is voor ons een zeer eenvoudige, vanzelfsprekende realiteit.
Toch kijken we niet op die mensen neer;
We weten wat wij te danken hebben aan hun dromen,
We weten dat wij niets zouden zijn zonder het verdriet en de
vreugde waarmee hun geschiedenis was verweven,
We weten dat zij ons beeld in zich meedroegen toen ze door haat en
angst gingen, toen ze zich stootten in de duisternis waardoor ze
werden omgeven,
Toen ze van lieverlee hun geschiedenis schreven.
We weten dat ze er niet waren geweest, dat ze er niet eens hadden
kunnen zijn, als ze niet diep in hun hart die hoop hadden voelen
leven,
Ze hadden niet eens kunnen bestaan zonder hun droom.*

*Nu wij leven in het licht,
Nu we hier leven vlak bij het licht,
En nu het licht onze lichamen omspoelt,*

*Onze lichamen omsluit,
In een halo van vreugde,
Nu we hier zijn met de rivier in zicht,
In middagen die nooit verkoelen*

*Nu we het licht rondom onze lichamen voelen,
Nu we op onze bestemming zijn aangekomen
En van de wereld van het isolement afscheid hebben genomen,
De innerlijke wereld van het isolement,
Om te baden in de onveranderlijke, vruchtbare vreugde
Van een nieuwe wet,
Nu,
Voor het eerst,
Kunnen we het einde van de oude heerschappij beschrijven.*

Eerste deel

Het verloren rijk

I

1 juli 1998 viel op een woensdag. Het was dus logisch, hoewel ongebruikelijk, dat Djerzinski zijn afscheidsborrel op een dinsdagavond hield. Tussen de vrieskisten met embryo's, waarbij hij een beetje in het niet viel, kreeg een koelkast van het merk Brandt de champagneflessen toevertrouwd; normaal diende hij om de gangbare chemicaliën in goed te houden.

Vier flessen voor vijftien man, dat was aan de magere kant. Alles was trouwens aan de magere kant: de redenen die hen bijeenbrachten waren oppervlakkig, een verkeerd woord of een scheve blik was voldoende om de groep uiteen te jagen, ieder naar zijn eigen auto. Ze bevonden zich in een witbete-geld, airconditioned keldervertrek met aan de muur een poster van Duitse meren. Niemand had durven voorstellen foto's te nemen. Een jonge onderzoeker met een baard en een onnozel gezicht, die aan het begin van het jaar was aangekomen, maakte zich na een paar minuten uit de voeten, zogenaamd vanwege parkeerproblemen. Een steeds duidelijker gevoel van onbehagen verspreidde zich onder de genodigden; de vakantie kwam eraan. Sommigen gingen naar een gezinshuisje, anderen deden aan ecotoerisme. De woorden die ze uitwisselden barstten langzaam uiteen in de lucht. Ze gingen snel uit elkaar.

Om halfacht was alles afgelopen. Djerzinski stak de parkeerplaats over in gezelschap van een vrouwelijke collega met lang

zwart haar, een spierwitte huid en kloeke borsten. Ze was iets ouder dan hij; waarschijnlijk zou ze hem opvolgen als hoofd van de onderzoekseenheid. Het merendeel van haar publicaties ging over het DAF3-gen van de bananenvlieg; ze woonde alleen.

Toen hij voor zijn Toyota stond stak hij de onderzoekster glimlachend een hand toe (hij zag al een paar seconden aankomen dat hij dat gebaar zou maken, vergezeld van een glimlach, hij bereidde zich er mentaal op voor). Hun handpalmen haakten in elkaar en schudden elkaar rustig. Een beetje laat bedacht hij dat die handdruk warmte miste; gezien de omstandigheden hadden ze elkaar kunnen kussen, zoals ministers doen, of sommige populaire zangers.

Nadat het afscheid was voltrokken, bleef hij vijf minuten in zijn auto zitten, die hem heel lang toeschenen. Waarom reed de vrouw niet weg? Zat ze zich luisterend naar Brahms te bevredigen? Of dacht ze juist aan haar carrière, aan haar nieuwe verantwoordelijkheden, en zo ja, verheugde ze zich daarop? Tèn slotte reed de Golf van de genetica de parkeerplaats af; hij was weer alleen. Het was een prachtige dag geweest, het was nog warm. In die vroege zomerweken leek alles gestold in een stralende onbeweeglijkheid; toch, zo besefte Djerzinski, waren de dagen al korter aan het worden.

Hij had in een bevoorrechte omgeving gewerkt, bedacht hij toen hij op zijn beurt wegreed. Op de vraag: 'Vindt u dat u in Palaiseau in een bevoorrechte omgeving woont?' antwoordde 63% van de bewoners: 'Ja.' Dat viel te begrijpen; de gebouwen waren laag, met grasperken ertussenin. Er waren meerdere grote supermarkten, zodat je makkelijk inkopen kon doen; het begrip *kwaliteit van leven* leek nauwelijks overdreven, als het om Palaiseau ging.

In de richting van Parijs was de snelweg verlaten. Hij had het gevoel alsof hij zich in een Nieuw-Zeelandse sciencefictionfilm bevond die hij in zijn studententijd had gezien: de laatste mens

op aarde, na de verdwijning van elke vorm van leven. Er hing iets droog-apocalyptisch in de lucht.

Djerzinski woonde al zo'n twaalf jaar in de Rue Frémicourt; hij was eraan gewend geraakt, de wijk was rustig. In 1993 had hij behoefte gevoeld aan gezelschap, aan iets wat hem 's avonds zou begroeten als hij thuiskwam. Zijn keus was gevallen op een witte kanarie, een angstig beestje. Hij zong, vooral 's ochtends; toch leek hij niet vrolijk; maar kan een kanarie vrolijk zijn? Vreugde is een intense, diepe emotie, een gevoel van geestdriftig stemmende volheid dat het hele bewustzijn vervult, op een manier die te vergelijken valt met dronkenschap, vervoering of extase. Op een keer had hij de vogel uit zijn kooi gehaald. Doodsbenauwd had die op de bank gepoept, waarna hij wild tegen de tralies aan was gevlogen op zoek naar het toegangsdeurtje. Een maand later herhaalde hij de poging. Dit keer was het arme beestje uit het raam gevallen; zo goed en kwaad als het ging zijn val brekend was de vogel erin geslaagd te landen op een balkon van de tegenovergelegen flat, vijf verdiepingen lager. Michel had moeten wachten tot de bewoonster terugkwam, in de vurige hoop dat ze geen kat had. Het meisje bleek redactrice van het tijdschrift *20 Ans*; ze woonde alleen en kwam laat thuis. Ze had geen kat.

De nacht was gevallen; Michel haalde het beestje op, dat rillend van de kou en de angst ineengedoken tegen de betonnen afscheiding zat. Herhaaldelijk, meestal wanneer hij zijn vuilnis buiten ging zetten, kwam hij de redactrice opnieuw tegen. Ze knikte met haar hoofd, waarschijnlijk als teken van herkenning; hij knikte terug. Alles bij elkaar genomen had hij door het voorval een contact kunnen leggen in de buurt; in dat opzicht was het goed.

Vanuit de ramen van zijn appartement kon je een twaalf-tal flats zien, dat wil zeggen ongeveer driehonderd woningen. Doorgaans wanneer hij 's avonds thuiskwam begon de kanarie te fluiten en te sjilpen, dat duurde vijf tot tien minuten; daarna ververste hij zijn zaad, schelpenzand en water. Die avond werd

hij echter door stilte begroet. Hij liep naar de kooi; de vogel was dood. Zijn witte lichaampje, dat al koud was, lag aan de zijkant op het fijne grit.

Hij at een bakje zeewolf met kervel van Monoprix Gourmet en dronk er een matige valdepeñas bij. Na een korte aarzeling deed hij het vogellijkje in een plastic zak, verzwaarde die met een bierflesje en gooide het geheel in de stortkoker. Wat moest hij anders doen? Een mis lezen?

Hij had nooit geweten waar die stortkoker met zijn piepkleine opening (maar groot genoeg voor het lichaam van een kanarie) uitkwam, maar hij droomde van gigantische vuilnisbakken vol koffiefilters, ravioli met saus en afgehakte geslachtsorganen. Reusachtige, van snavels voorziene wormen, even groot als de vogel, vielen op zijn lijkje aan. Ze rukten zijn poten uit, trokken zijn darmen kapot, pikten zijn oogbollen stuk. Trillend kwam hij 's nachts overeind; het was nog maar net halftwee. Hij slikte drie Xanaxpillen. Zo eindigde zijn eerste vrije avond.